

Sygn. akt V ACa 748/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 28 listopada 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie V Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Ewa Kaniok (spr.)

Sędziowie: SA Marcin Strobel

SO del. Joanna Piwowarun - Kołakowska

Protokolant: Aleksandra Napiórkowska

po rozpoznaniu w dniu 28 listopada 2018 r. r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa L. S. (1)

przeciwko W. S. i L. S.

o ustalenie

na skutek apelacji powódki

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 4 października 2016 r., sygn. akt II C 991/14

I. oddala apelację;

II. zasądza od L. S. (1) na rzecz L. S. (2) kwotę 8.100 zł (osiem tysięcy sto złotych) tytułem zwrotu kosztów postępowania apelacyjnego.

Joanna Piwowarun – Kołakowska Ewa Kaniok Marcin Strobel

Sygn. akt V ACa 748/17

UZASADNIENIE

L. S. (1) wniosła przeciwko W. S. o ustalenie nieważności czynności prawnych dokonanych przez L. S. (2) 10 sierpnia 2012 r., w formie aktu notarialnego za rep. (...) przed notariuszem J. G. Kancelaria Notarialna w W. przy ul. (...) w przedmiocie darowania przez pozwanego L. S. (2) swojemu synowi W. S. w wynoszącym 1/2 części udziale spółdzielcze własnościowe prawo do segmentu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w W..

Postanowieniem z dnia 9 października 2015 r. Sąd Okręgowy w Warszawie wezwał do udziału w sprawie w charakterze pozwanego L. S. (2) (postanowienie k. 116).

L. S. (3) wniósł o oddalenie powództwa, o zawieszenie postępowania do czasu prawomocnego rozstrzygnięcia postępowania toczącego się przed Sądem Rejonowym dla Warszawy - Mokotowa w Warszawie II Wydział Cywilny o sygn. akt II Ns 737/11 o podział majątku wspólnego, a także o zasądzenie od powódki kosztów postępowania.

Wyrokiem z dnia 4 października 2016 r. Sąd Okręgowy w Warszawie w punkcie pierwszym oddalił powództwo; w punkcie drugim zasądził od L. S. (1) na rzecz L. S. (2) kwotę 7200 złotych tytułem zwrotu kosztów procesu.

Z ustaleń faktycznych jakie legły u podstaw tego rozstrzygnięcia wynika, że w dniu 18 lutego 1998 r. L. S. (1) i L. S. (2), w czasie trwania małżeństwa, nabyli do majątku wspólnego spółdzielcze własnościowe prawo do segmentu położonego w W. przy ul. (...). Dla powyższego prawa nie była założona księga wieczysta.

Dnia 7 listopada 2005 r. małżeństwo L. S. (1) i L. S. (2) zostało rozwiązane przez rozwód.

Wyrokiem z dnia 10 lutego 2009 r. w sprawie o sygn. akt (...) Sędzia Pokoju (...) Rewiru Sądowego O. Rejonu Sądowego (...) Federacji Rosyjskiej w sprawie z powództwa L. S. (2) przeciwko L. S. (1) o podział majątku z dorobku wspólnego, uznał m.in. w zakresie majątku małżonków położonego w granicach Rzeczypospolitej Polskiej, części w prawie własności do dwupokojowego mieszkania pod adresem W., ul. (...), domu mieszkalnego pod adresem W., ul. (...) za równe, tj. po 1/2 części dla każdej ze stron, a także postanowił wyegzekwować od L. S. (2) na rzecz L. S. (1) kwotę 58 889 zł polskich w charakterze kompensacji.

Wyrokiem z dnia 8 kwietnia 2009 r. Miejski Sąd w O. obwodu (...) pozostawił bez zmian powyższy wyrok.

Postanowieniem z dnia 15 lipca 2009 r. nr (...) Prezydium (...) Sądu Obwodowego pozostawiło bez zaspokojenia zażalenie L. S. (1) o skierowanie sprawy do instancji nadzorującej.

Postanowieniem z dnia 15 lutego 2010 r. Komornik sądowy O. Rejonowego Oddziału Komorników Sądowych Zarządu Federalnej Służby Komorników Sądowych Rosji dla (...) obwodu P. W.S. zakończył postępowanie egzekucyjne prowadzone na podstawie prawomocnego wyroku z dnia 10 lutego 2009 r. w sprawie o sygn. akt (...) Sędziego Pokoju (...) Rewiru Sądowego O. Rejonu Sądowego (...) Federacji Rosyjskiej w związku z wyegzekwowaniem od L. S. (2) wynikającej z tytułu wykonawczego należności, ustalając że dłużnik L. S. (2) spłacił w pełnym zakresie dług, biorąc pod uwagę kurs rubla do kursu polskich złotych na moment zapłaty.

Następnie Sąd I instancji ustalił, że postanowieniem z dnia 23 marca 2011 r. w sprawie o sygn. akt VII Co 522/10 Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił wniosek L. S. (1) o stwierdzenie wykonalności wyroku sądu rosyjskiego z dnia 10 lutego 2009 r. na terenie Rzeczypospolitej Polskiej. Zdaniem Sądu Okręgowego, skoro w skład majątku dorobkowego małżonków S. wchodziły nieruchomości położone na terenie Polski, to do rozpoznania sprawy o podział majątku dorobkowego właściwy wyłącznie był sąd polski

Postanowieniem z dnia 22 czerwca 2011 r. w sprawie I ACz 955/11 Sąd Apelacyjny w Warszawie zmienił zaskarżone postanowienie w ten sposób, że stwierdził wykonalność na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej wyroku Sądu Grodzkiego (...) okręgu sądowego O. rejonu sądowego obwodu (...) Federacji Rosyjskiej I. A.A. z dnia 10 lutego 2009 r., wydanego w sprawie o sygn. akt (...) z powództwa L. S. (2) przeciwko L. S. (1) o podział majątku wspólnego, w zakresie w jakim zasądzono od L. S. (2) na rzecz L. S. (1) kwotę 11 275 zł, a w pozostałym zakresie wniosek o stwierdzenie wykonalności tego wyroku oddalił. W uzasadnieniu Sąd Apelacyjny wskazał, iż wyłączna jurysdykcja sądów polskich w sprawie o podział majątku wspólnego małżonków, w skład którego wchodzi nieruchomość położona na terytorium Rzeczypospolitej odnosi się wyłącznie do owej nieruchomości. W pozostałym zakresie, o ile nie zachodzą inne okoliczności przemawiające za wyłączną jurysdykcją krajową, sprawa może być rozpoznana przez sąd obcy. Sąd Apelacyjny podkreślił, że wyłączna jurysdykcja sądów polskich odnośnie podziału majątku wspólnego dokonanego przez sąd rosyjski, dotyczyła nieruchomości położonych w Polsce i w tym zakresie wniosek o stwierdzenie wykonalności był niezasadny. Również niezasadne było stwierdzenie wykonalności wyroku sądu rosyjskiego w zakresie zasądzonej kwoty 47.610,02 zł, bowiem to rozstrzygnięcie związane było z podziałem wchodzącego w skład majątku wspólnego małżonków prawa rzeczowego do nieruchomości położonej w Polsce. W pozostałym zakresie przesłanka wyłącznej jurysdykcji sądów polskich nie stała na przeszkodzie stwierdzeniu wykonalności wyroku sądu rosyjskiego, mianowicie w zakresie zasądzenia kwoty 11.275 zł, tj. połowy zgromadzonych środków pieniężnych.

Z ustaleń Sądu Okręgowego wynika, że umową darowizny z dnia 19 czerwca 2012 r. zawartą w formie aktu notarialnego pozwany L. S. (2) podarował swojemu małoletniemu synowi W. S. udział w wysokości 1/2 części w spółdzielczym własnościowym prawie do segmentu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w W., a W. S. udział ten przyjął. W akcie notarialnym L. S. (2) oświadczył, iż spółdzielcze własnościowe prawo do segmentu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w W. należy do jego majątku osobistego, zaś udział w spółdzielczym prawie do segmentu mieszkalnego nabył na podstawie aktu notarialnego umowy sprzedaży z dnia 18 lutego 1998 r. oraz w następstwie prawomocnego wyroku w imieniu Federacji Rosyjskiej sędziego pokoju (...) Rewiru Sądowego O. Rejonu Sądowego (...) obwodu Federacji Rosyjskiej z dnia 10 lutego 2009 r. orzekającego podział majątku dorobkowego z mocy, którego prawo to jemu zostało przyznane, a także postanowienia Nr (...) Prezydium (...) Sądu Obwodowego z dnia 15 lipca 2009 r. Nadto oświadczył, iż udział przypadający byłej małżonce został spłacony, co potwierdził Komornik Sądowy O. Rejonowego Oddziału Komorników Sądowych Rosji dla obwodu (...) postanowieniem z dnia 15 lutego 2010 r.

Umową darowizny z dnia 10 sierpnia 2012 r. zawartą w formie aktu notarialnego L. S. (2) podarował swojemu małoletniemu synowi W. S. udział w wysokości 1/2 części w spółdzielczym własnościowym prawie do segmentu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w W., a W. S. udział ten przyjął. W akcie notarialnym L. S. (2) oświadczył, iż udział do 1/2 w spółdzielczym własnościowym prawie do segmentu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w W. należy do jego majątku osobistego, zaś udział w spółdzielczym prawie do segmentu mieszkalnego nabył na podstawie aktu notarialnego umowy sprzedaży z dnia 18 lutego 1998 r. oraz w następstwie prawomocnego wyroku w imieniu Federacji Rosyjskiej sędziego pokoju (...) Rewiru Sądowego O. Rejonu Sądowego (...) obwodu Federacji Rosyjskiej z dnia 10 lutego 2009 r. orzekającego podział majątku dorobkowego z mocy, którego prawo to jemu zostało przyznane, a także postanowienia Nr (...) Prezydium (...) Sądu Obwodowego z dnia 15 lipca 2009 r. Nadto oświadczył, iż udział przypadający byłej małżonce został spłacony, co potwierdził Komornik Sądowy O. Rejonowego Oddziału Komorników Sądowych Rosji dla obwodu (...) postanowieniem z dnia 15 lutego 2010 r., a W. S. przysługuje już w 1/2 spółdzielcze własnościowe prawo do segmentu mieszkalnego.

Postanowieniem z dnia 25 stycznia 2016 r. w sprawie o sygn. akt II Ns 737/11 Sąd Rejonowy dla Warszawy Mokotowa dokonał podziału majątku wspólnego L. S. (1) i L. S. (2) w ten sposób, że opisane w punkcie 1a spółdzielcze własnościowe prawo do segmentu w W. przy ul. (...) przyznał L. S. (1), zaś spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu użytkowego nr (...) w W. przy ul. (...) w W. i spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego nr (...) w W. przy ul. (...) przyznał L. S. (2) oraz zasądził od L. S. (1) na rzecz L. S. (2) kwotę 12 500 zł płatną w terminie 2 miesięcy od daty uprawomocnienia się postanowienia tytułem spłat. W uzasadnieniu Sąd Rejonowy wskazał, iż co prawda darowizna spółdzielczego własnościowego prawa do segmentu mieszkalnego przy ul. (...) w W. została dokonana w dniach 19 czerwca 2012 r. i 10 sierpnia 2012 r., jednakże powyższej darowizny nie uwzględnił gdyż została dokonana już po ustaniu małżeństwa. Sąd Rejonowy powołał się w tym zakresie na art. 46 k.r.o. w zw. z art. 1036 k.c. Sąd Rejonowy nadto wskazał, iż na podstawie art. 35 umowy między Rzeczpospolitą Polską, a Federacją Rosyjską o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych z dnia 16 września 1996 r., wyłącznie właściwy jest sąd polski w zakresie nieruchomości położonych w Polsce. Zgodnie z art. 1107¹ k.p.c. do wyłącznej jurysdykcji krajowej należą sprawy o prawa rzeczowe na nieruchomości i o posiadanie nieruchomości położonej w Polsce, a w myśl art. 1110² k.p.c. jurysdykcja krajowa w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym jest wyłączna w zakresie, w którym rozstrzygnięcie dotyczy praw rzeczowych położonych na nieruchomości lub posiadania nieruchomości położonych w Polsce.

Powyższe postanowienie zostało zaskarżone przez L. S. (2).

Sąd I instancji wskazał, że art. 58 § 1 k.c. stanowi, że czynność prawna sprzeczna z ustawą albo mająca na celu obejście ustawy jest nieważna, chyba że właściwy przepis przewiduje inny skutek, w szczególności ten, iż na miejsce nieważnych postanowień czynności prawnej wchodzi odpowiednie przepisy ustawy. Zgodnie z treścią art. 189 k.c. powód może żądać ustalenia przez sąd istnienia lub nieistnienia stosunku prawnego lub prawa, gdy ma w tym interes prawny.

W świetle art. 35 umowy między Rzeczpospolitą Polską a Federacją Rosyjską o pomocy prawnej i stosunkach prawnych w sprawach cywilnych i karnych z dnia 16 września 1996 r. (Dz. U. 2002 Nr 83, poz. 750) ratyfikowanej przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 30 stycznia 1997 r. (Dz. U. 2002 Nr 83, poz. 751), do stosunków prawnych dotyczących mienia nieruchomości, właściwe są prawo i organy tej umawiającej się strony, na której terytorium mienie nieruchomości jest położone.

W myśl art. 1107¹ k.p.c., do wyłącznej jurysdykcji krajowej należą sprawy o prawa rzeczowe na nieruchomości i o posiadanie nieruchomości położonej w Rzeczypospolitej Polskiej.

Zgodnie zaś z art. 1110² k.p.c. jurysdykcja krajowa w sprawach rozpoznawanych w postępowaniu nieprocesowym jest wyłączna w zakresie, w którym rozstrzygnięcie dotyczy praw rzeczowych na nieruchomości lub posiadania nieruchomości położonej w Rzeczypospolitej Polskiej.

Sąd Okręgowy przyjął, że Sąd Federacji Rosyjskiej nie był Sądem właściwym do rozpoznania wniosku o podział majątku nieruchomości położonego w Rzeczypospolitej Polskiej. L. S. (2) zawierając ze swoim małoletnim synem W. S. umowy darowizny z dnia 19 czerwca 2012 r. i 10 sierpnia 2012 r. nie był wyłącznym właścicielem darowanej nieruchomości.

Zgodnie z treścią art. 1036 k.c. w związku z art. 46 k.r.o., sankcją, wynikającą ze zbycia udziału w masie majątkowej przez jednego z uprawnionych jest bezskuteczność tej czynności prawnej.

Powołując się na orzecznictwo Sądu Najwyższego w szczególności na postanowienie z dnia 30 czerwca 2016 r. w sprawie I CSK 458/15, wyrok SN z dnia 5 października 2000 r., II CKN 750/99, niepubl.; wyrok SN z dnia 18 grudnia 1996 r., I CKN 27/96, OSNC 1997, nr 4, poz. 43; wyrok SN z dnia 30 października 1969 r., CR 430/69, OSNC 1970, nr 9, poz. 152) Sąd Okręgowy stwierdził, że nie zachodzi nieważność bezwzględna czynności prawnej sprzedaży spółdzielczego prawa do lokalu mieszkalnego z udziałem z osobą, której nie przysługiwała własność tego prawa, zatem tak sformułowane powództwo należało oddalić.

O kosztach procesu Sąd Okręgowy orzekł na podstawie art. 98 k.p.c.

Apelację od powyższego wyroku, uzupełnioną pismem z dnia 27 stycznia 2017 r., wniosła powódka zaskarżając go w całości i zarzuciła naruszenie:

1. art. 227 k.p.c., art. 228 § 2 k.p.c. w zw. z art. 233 k.p.c. poprzez nie dokonanie wszechstronnej oceny materiału dowodowego oraz dowolną ocenę zgromadzonego materiału dowodowego w tym w szczególności przez przyjęcie przez Sąd jakoby czynność z dnia 10.08.2012 r. sporządzona w formie aktu notarialnego za rep. A Nr (...) przed notariuszem J. G. Kancelaria Notarialna w W. przy ul. (...) w przedmiocie darowania przez L. S. (2) swojemu synowi W. S. w wynoszącym 1/2 części udziale spółdzielczego własnościowego prawa do segmentu mieszkalnego numer (...) przy ul. (...) w W. nie powinna zostać uznana za bezskuteczną, choć dokonana została na rzecz pozwanego bez upoważnienia powódki i bez jej wiedzy, zgody i akceptacji, a także nieprawidłową ocenę dowodów przez uznanie, że prawo powódki tj. prawo własności udziału w nieruchomości które L. S. (2) bezprawnie darował swojemu synowi W. S. nie powinno korzystać z ochrony prawnej.

2. art. 1036 k.c. w zw. z art. 46 k.r.o przez ich niewłaściwe zastosowanie w sytuacji, kiedy nabycie przez W. S. udziału w nieruchomości stanowiącej przedmiot masy majątkowej należącej do L. S. (1) skutkować winno wydaniem orzeczenia stwierdzającego bezskuteczność tej czynności względem powódki, zgodnie z żądaniem pozwu, tj. w wysokości 1/2 spółdzielczego własnościowego prawa do segmentu mieszkalnego numer (...) przy ul. (...) w W.,

3. błędne ustalenia faktyczne, które objawiły się nieprawidłowym ustaleniem przez Sąd, że roszczenie powódki L. S. (1) nie powinno zostać uwzględnione, choć winno skutkować orzeczeniem zgodnym z żądaniem pozwu i uznaniem czynności darowizny udziału należącego do powódki za nieważną.

W konkluzji skarżąca wniosła o zmianę wyroku przez uwzględnienie powództwa w całości oraz o zasądzenie kosztów postępowania, ewentualnie o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpatrzenia Sądowi Okręgowemu.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

apelacja nie jest zasadna i podlega oddaleniu na podstawie art. 385 k.p.c.

Ustalenia faktyczne poczynione przez sąd I instancji są prawidłowe i Sąd Apelacyjny przyjmuje je za własne. Zarzut naruszenia art. 233 par. 1 k.p.c. nie jest trafny. Zarzucając sądowi I instancji poczynienie błędnych ustaleń faktycznych powódka w istocie nie kwestionuje faktów ustalonych przez sąd ale ich ocenę prawną.

Zgodnie z art. 321 k.p.c. sąd jest związany żądaniem pozwu, nie może wyrokować co do przedmiotu, który nie był objęty żądaniem, ani zasądzać ponad żądanie.

Powódka nie domagała się ustalenia przez sąd, że czynność prawna w postaci darowizny przez L. S. (2) na rzecz W. S. udziału wynoszącego 1/2 część spółdzielczego własnościowego prawa do segmentu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w W. dokonana w formie aktu notarialnego 10 sierpnia 2012 r., jest w stosunku do niej bezskuteczna ale stwierdzenia nieważności w/w czynności.

Rację ma Sąd Okręgowy, że nie zachodzi nieważność bezwzględna czynności prawnej sprzedaży udziału we własnościowym spółdzielczym prawie do lokalu mieszkalnego działanej z osobą, której nie przysługiwała własność tego prawa.

Brak po stronie sprzedawcy przymiotu właściciela jest wadą prawną w rozumieniu art. 556 k.c., istnienie zaś wady rzeczy, nawet zatajonych podstępnie, nie powoduje nieważności umowy z mocy art. 58 k.c. Skoro instytucja rękojmi za wadę prawną została w kodeksie cywilnym unormowana odrębnie, to skutki zawarcia umowy sprzedaży rzeczy wadliwej należy oceniać według przepisów o rękojmi, bez potrzeby sięgania do ogólnych przepisów o nieważności umowy.

L. S. (2) zawierając ze swoim małoletnim synem umowy darowizny z 19.06.2012r. i z 10.08.2012r. nie był wyłącznym właścicielem spółdzielczego własnościowego prawa do segmentu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w W..

Sąd Apelacyjny podziela pogląd wyrażony w postanowieniu Sądu Najwyższego z 30.06.2016r. w sprawie ICSK 458/15, iż do majątku wspólnego małżonków po ustaniu wspólności ustawowej ma odpowiednie zastosowanie art. 1036 k.c.

Darowanie przez L. S. (2) udziału w spółdzielczym własnościowym prawie do segmentu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w W., zarówno należącego do niego jak i udziału należącego do powódki, jest w stosunku do powódki bezskuteczne z mocy samego prawa, co oznacza, że sąd dokonujący podziału majątku wspólnego małżonków traktuje spółdzielcze własnościowe prawo do segmentu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w W. tak jakby udział w nim nie został darowany. Konstrukcja bezskuteczności względnej czynności prawnej polega na tym, że chroni ona osobę, której zaspokojenie słusznych roszczeń zostało wyłączone przez dokonanie czynności prawnej z osobą nie będącą właścicielem rzeczy.

Przepis art. 1036 k.c. w zw. z art. 46 k.r.o. wyklucza zastosowanie art. 59 k.c. do rozporządzenia przedmiotem wchodzącym w skład majątku wspólnego bez zgody drugiego małżonka. Rozporządzenie takie, w zakresie naruszającym uprawnienia drugiego małżonka przysługujące mu na podstawie przepisów o podziale majątku wspólnego, jest bezskuteczne z mocy samego prawa. Tymczasem przepis art. 59 k.c. uzależnia bezskuteczność od orzeczenia sądu, które ma charakter prawo-kształtujący. Nie jest możliwe wydanie takiego orzeczenia, skoro już z mocy samego prawa czynność jest bezskuteczna. Dopuszczalne byłoby co najwyżej wydanie orzeczenia ustalającego, że dana czynność jest bezskuteczna.

Powódka w pozwie nie domagała się ustalenia bezskuteczności czynności prawnej, zatem nie może domagać się takiego ustalenia w postępowaniu apelacyjnym, gdyż zgodnie z art. 383 k.p.c. w postępowaniu apelacyjnym nie można rozszerzyć żądania pozwu ani występować z nowymi roszczeniami.

Skoro w pozwie żądanie sformułowano jako „ustalenie nieważności”, to tylko o takim żądaniu władny był rozstrzygnąć sąd I instancji. Zarzut naruszenia przez ten sąd art. 1036 k.c. w zw. z art. 46 k.r.o. jest w związku z tym chybiony.

Jak wynika z nieprawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego dla Warszawy Mokotowa w Warszawie w sprawie II Ns 737/11 (k.206- 212), dokonując podziału majątku wspólnego L. S. (1) i L. S. (2) Sąd Rejonowy uwzględnił bezskuteczność darowizny przez L. S. (2) udziału w spółdzielczym własnościowym prawie do segmentu mieszkalnego nr (...) przy ul. (...) w W., zatem powódka nie ma interesu prawnego w żądaniu ustalenia bezskuteczności tej czynności pranej w trybie art. 189 k.p.c.

Mając powyższe na uwadze Sąd Apelacyjny oddalił apelację na podstawie art. 385 k.p.c. O kosztach procesu za II instancję rozstrzygnął zgodnie z wynikiem sporu na podstawie ar. 98 par. 1 i 3 k.p.c.

Joanna Piwovarun –Kołakowska Ewa Kaniok Marcin Strobel